

Nr 351.

Av herr **Håstad**, om åtgärder till snabbare fyllande av under valperiod uppkommen ledighet inom riksdagens kamrar.

När vakans uppkommer i riksdagen, medan denna är samlad, antingen efter dödsfall eller på grund av avsägelse, åtgår det tre à fyra veckor, innan den nye ledamoten kan inträda i kammaren. Skrivelse skall avlåtas till Konungen om den uppkomna ledigheten; en ny skrivelse skall avgå från Konungen till vederbörande länsstyrelse; denna skall kungöra den nya sammanräkningen, »varom underrättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck såsom med Konungens befallningshavandes kungörelser vanligen förfäres» (vallagen § 26); efter sammanräkningen skall en av fullmakterna insändas till Konungen i justitiedepartementet; sedan fullmakten granskats där jämlikt RO § 32, skall den till sist översändas till riksdagen, varefter den valde äntligen kan intaga sin plats i kammaren. Ungefär lika lång tid tar det, om mellan riksdagarna en ledamot av första kammaren avsäger sig; med hänsyn till möjligheten av att det lediga mandatet skall bli föremål för omreglering mellan kretsarna åligger det länsstyrelsen, dit avsägelsen skall ställas, att först anmäla ledigheten till Konungen för att sedan, i normala fall, avvakta ett svarsbrev att ny sammanräkning skall för rättas; först då kan kungörelse om den nya sammanräkningen utfärdas med de minst åtta dagars väntetid, som vallagen föreskriver. Avsäger sig andra kammarledamot under tiden mellan riksdagarna, behövs däremot ingen anmälan från länsstyrelsen till Konungen utan den nya sammanräkningen kan företagas direkt, givetvis dock med tillämpning av stadgandet om minst åtta dagars kungörelsetid.

Skulle den situationen uppstå, att ledigheten i den ena kammaren fylles genom att platsen besättes av en ledamot i den andra kammaren, tar hela proceduren, innan även dennes efterträdare är utsedd, cirka halvannan månad i anspråk, åtminstone om ledigheterna uppkommit under den tid riksdagen varit samlad.

Det är att märka, att alla hela tiden veta vem som skall bli den nye riksdagsmannen. Det enda överraskningsmoment som kan tänkas är, att när man avsäger sig och sammanräkningen måste fortsätta; i allmänhet torde dock en avsägelse numera alltid inlämnas vid den första sammanräkningen, varför dennes avsägelse ej vållar någon ytterligare tidsutdräkt.

Det kan tyckas, att det inte är någon riksviktigare sak, om vakansen kan fyllas en eller annan vecka fortare än som nu sker. Och uppstår vakansen emellan riksdagarna utan att riksdagen skall samlas förrän tidigast om någon

månad eller så, finns det givetvis intet behov av någon större brådska med utseendet av den nye riksdagsledamoten. Uppstår vakansen under riksdagsarbetets gång, måste det emellertid vara ett intresse för valkretsen och väljarna, att mandatet återbesättes så fort sig överhuvud göra låter; kammarens beslut kunna hänga på rösten. Uppstår vakansen kort före lagtima riksdagens början — såsom på sistone ofta varit fallet — kan den långa tidsutdräkten vid vakansens fyllande medföra, att den nye ledamoten inte hinner få utskottsplacering eller utnyttja motionstiden; skulle utskottsvalen ske enligt proportionella metoden, kan vakansen rent av öva inverkan på det antal utskottsplatser, som partiet får, kanske inte bara i ett utan i flera utskott.

Detta dröjsmål vid fyllandet av vakanser kan delvis förklaras såsom reminiscenser från de tider före det proportionella valsättets införande, då verkliga nyval — och inte fortsatta sammanräkningar — erfordrades vid varje uppkommen ledighet. Även under den tid, då reduktionsregeln var en viktig och nyckfull faktor vid de proportionella valen, erbjödo de fortsatta sammanräkningarna ett nytt ovisshetsmoment, som skall kunna förklara bestämmelserna om tidsfristen vid kungörandet av dem.

Numera kunna dock inte några dylika skäl vare sig av praktisk art eller med hänsyn till rättssäkerheten åberopas till förmån för tidsutdräkten innan uppkomna ledigheter fyllas. Den fortsatta sammanräkningen har blivit rätt och slätt en registreringsakt. Utdragandet av proceduren fyller uteslutande ett formalistiskt behov, men detta är inte så stort och betydelsefullt att det kan uppväga skälen för att ledigheten fyllas så snabbt som möjligt i valkretsens och väljarnas intresse.

Det synes mig därför — framför allt om utvecklingen verkligen skulle behöva leda till två årliga riksdagssessioner — att sättet för utseendet av efterträdare vid en riksdagsledamots avgång under perioden och särskilt medan riksdag är samlad borde kunna avsevärt förenklas i syfte att förkorta vakanstiden. Flera utvägar var för sig eller koordinerade med varandra stå härvid öppna.

Redan stadgandet om minst åtta dagars kungörelsetid borde kunna ändras, antingen så att fristen helt borttages eller så att den förkortades till högst ett par dagar. Vidare kan behövligheten av omgången över regeringen sättas i fråga. Visserligen har man här att göra med en gammal tradition, enligt vilken riksdagens skrivelser skola förmedlas av Kungl. Maj:t, men ingen väsentligare princip skulle kränkas, om riksdagen i en sådan speciell angelägenhet som fyllandet av en vakans skulle kommunicera direkt med vederbörande länsstyrelser. Någon praktisk betydelse kan omgången över regeringen endast ha i de sällsynta fall, då det rör sig om förstakammandat och mandaten i den valkrets, där ledigheten uppstått, röna inverkan av den tioåriga omregleringen av valkretsarnas mandat; ingenting hindrar dock, att den redan av riksdagsordningen fastslagna proceduren eller ordningen vid verkställandet av omregleringen fastställas av Kungl. Maj:t i en kungörelse, som både riksdagen och länsstyrelser ha att följa — de senare för den händelse en avsägelse skulle ske mellan riksdagarna och följaktligen anmälas

hos eller (vid dödsfall) registreras av vederbörande länsstyrelse. Huruvida den nye riksdagsledamotens fullmakt ovillkorligen bör passera justitiedepartementet på väg till riksdagen kan även diskuteras. Genom en förening av dessa här skisserade anordningar skulle vakanstiden avsevärt reduceras.

Efter den gamla reduktionsregelns slopande vore det dock måhända enklaste tillvägagångssättet att vid den första sammanräkningen i samband med valen även suppleanter utsåges för envar av de valda, i huvudsaklig anslutning till förfarandet vid landstingsval. När det gäller förstakammarval är fastställandet av suppleanter en mycket enkel sak, även om samtliga namn på ett partis valsedlar eller valsedelstyper skulle uppföras som suppleanter och såsom sådan ordnas i turordning. I fråga om val till andra kammaren blir dock proceduren mera tidsödande, och eftersom antalet vakanser per legislaturperiod brukar uppgå till blott cirka 10 procent av de 230 mandaten, kan det vara onödigt att i förväg framräkna suppleanter för samtliga 230. Det tarvas därför en närmare undersökning för att utröna, om arbetet med att räkna ut även suppleanter skulle vara så betungande, att besväret därmed inte svarade mot nyttan därav. Om utseendet av suppleanter likväl skulle befinnas vara den bästa metoden för att vinna det i motionen framförda snabbhetsyttet, återstår dock att fastställa, bland annat, hur suppleanterna vid uppkommen vakans skola kallas, liksom hur det skall förfaras, därest blott ett par suppleanter utsetts men vakans uppstår bland dem.

Såsom ovan visats kunna olika metoder väljas. Vilken eller vilka av dem som böra väljas och hur de skola samordnas fordrar dock ett närmare övervägande. Då ändringar i riksdagsordningen sannolikt torde erfordras, vore det önskligt att konstitutionsutskottet företog denna utredning och på grundvalen därav framlade utarbetade författningsförslag till årets riksdag.

Jag hemställer därför,

att riksdagen, efter utredning och förslag av konstitutionsutskottet, måtte besluta vidtaga sådana ändringar av riksdagsordningen och vallagen, vilka göra det möjligt att förkorta den tid, som för närvarande åtgår för att fylla under valperioden uppstånden ledighet i kamrarna.

Stockholm den 23 januari 1944.

Elis Håstad.